

Asia: VN/23654/2021

Luonnos hallituksen esityksestä eduskunnalle arkistolain ja Kansallisarkistosta annetun lain muuttamisesta/Regeringens proposition till riksdagen med förslag till ändring av arkivlagen och lagen om Riksarkivet

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

1. Asian tausta ja valmistelu

Lakiehdotuksen tavoite yhdenmukaistaa arkistolakia ja Kansallisarkistosta annettu lakia muun asiakirjojen julkisuutta, tiedonhallintaa ja tietosuojaa koskevan lainsäädännön kanssa, on hyvä ja tarpeellinen. Toiminnan näkökulmasta on ollut haastava yhteensovittaa käytännön tasolla arkistolain ja tiedonhallintalain erilaista ohjausta ja käsitteistöä.

4. Ehdotukset ja niiden vaikutukset

Taloudellisten vaikutusten arvioinnissa sivulla 16 todetaan kuntien osalta, että ”Keskitetyllä arkistointiratkaisulla tavoitellaan kustannussäästöjä verrattuna tilanteeseen, että sähköinen arkistointi toteutetaan hajautetusti. Yksittäinen toimija hyötyisi keskitetystä ratkaisusta siten, että sen ei tarvitse tehdä kalliita investointeja omiin arkistoinnin ratkaisuihin ja osaamiseen, samalla tiedon säilyttämiseen liittyvät kustannukset ovat paremmin ennakoitavissa ja hallittavissa kun organisaation ei tarvitse huolehtia aineistojen pitkäaikaisesta säilyvyydestä. Keskitetty arkistointiratkaisu turvaisi digitaalisten asiakirjojen pysyvän säilymisen sekä parantaisi asiakirjojen saatavuutta.” Keskitetty arkistointiratkaisu siirtokäyttöliittymineen ehkä säästää arkistoitavan aineistonsa siirtäjät kalliilta investoineilta, mutta osaamista ja resursseja arkistoon siirto kuitenkin vaatii. Kaikilla arkistotoimijoilla/tiedonhallinta-yksiköillä tällaiseen ei ole mahdollisuutta ja sen vuoksi olisikin tärkeä huolehtia, että Kansallisarkistolla on riittävästi ohjeistusta ja resursseja, jotka auttavat siirron toteuttamisessa.

6. Yksityiskohtaiset perustelut

Lain 2 a § määrittelee käsitteet. Arkistotoimijan käsite on korvannut arkistonmuodostajan käsitteen ja se rinnastetaan tiedonhallintayksikköön. On hyvä, että vanhentuneesta arkistonmuodostaja -

käsitteestä luovutaan. Vielä voisi kuitenkin tarkastella, onko arkistotoimija tarpeellinen käsite, kun samaan aikaan se on rinnasteinen jo käytössä olevalle tiedonhallintayksikölle. Tiedonhallintalain käsitteen käyttäminen toisi uudistuvaan käsittekenttään selkeyttä ja yhtenäisyyttä.

Arkistometatieto esitellään uutena käsitteenä, mutta kuvailujen perusteella se ei tunnu poikkeavan metatiedon käsitteestä, sillä arkistometatiedolla voidaan säännöskohtaisten perustelujen mukaan hallita myös säilytettävän tietoaaineistojen elinkaarta. Arkistometatietojen käsitettä tulisi vielä selventää.

Kaiken kaikkiaan käsitteistön määrittely arkistolain näkökulmasta, mutta kuitenkin yhteneväisesti tiedonhallintalain kanssa, tuottaa kaivattua yhteensopivuutta ja sikäli parantaa aikaisempaa epäselvää tilannetta. Kuitenkin esimerkiksi arkistointi -käsitteen sisällön muuttuminen tulee olemaan haastava ja pitkä prosessi ennen kuin se on saatu viestittyä selkeästi ja ymmärrettävästi ruohonjuuritason toimintaan.

7 § 2 momentissa säädettäisiin, että arkistotoimen vaatimukset on otettava huomioon muussa tiedonhallinnassa ja tietojärjestelmien suunnittelussa. On tärkeää, että tämä vaatimus on uudistetuin termein mukana arkistolaissa.

9 § mukaan arkistotoimijan on nimettävä arkistoinnin vastuuhenkilö, jolla on riittävä asiantuntemus ja koulutus arkistotoimen tehtävistä. On hyvin tarpeellista, että laissa on vaatimus vastuuhenkilön koulutuksesta ja asiantuntemuksesta. Hyvää on myös se, että vaatimus koskee nyt kaikkia arkistotoimijoita, ei pelkästään kuntapuolta. Olisi kuitenkin vielä pohdittava, pitäisikö kohta muotoilla kattavammin: arkistoinnin ja arkistotoimen vastuuhenkilö.

Asiakirjojen säilyttämiseen ja arkistotiloihin liittyvä 12 § on ehdotettu poistettavaksi. Arkistotoimijoilla on tällä hetkellä ja tulee tulevaisuudessa olemaan ennen sähköistä toimintatapaa syntyneitä arkistoitavia aineistoja paperimuodossa. On tarpeen säilyttää arkistotiloja koskeva vaade selkeästi mukana lakitasoisessa sääntelyssä, sillä fyysisiä arkistotiloja korjataan ja jopa uusia rakennetaan edelleen.

14 § 4. mom. mahdollistaa arkistoitavan aineiston siirron Kansallisarkistoon myös kunnille, mutta ei velvoita siihen. Tämä on tässä vaiheessa, jossa arkistotoimijoiden tiedonhallinnan toimintatapojen variaatio on laaja, varmasti ainoa mahdollinen linjaus. Tämä mahdollisuus ei kuitenkaan poista arkistotoimijoiden tarvetta hankkia tai rakentaa omia pitkäaikaiseen säilyttämiseen suunnattuja järjestelmiä, sillä esim. kunnilla on paljon pitkän määräjän säilytettäviä aineistoja sekä sellaisia arkistoitavia aineistoja, joiden alkuperäinen käyttötarkoitus saattaa jatkua useita vuosikymmeniä (esim. toimielinten pöytäkirjat) tai ennalta määräämättömän pitkän ajan (esim. rakennuspiirustukset). Siinä tapauksessa, että kunta siirtää aineistoa arkistoon, pitää kuitenkin

rekisterinpitäjyyden ja muiden tietojen omistukseen ja hallintaan liittyvän määräysvallan ja vastuiden siirtoajankohta olla kunnan määriteltävissä.

8. Muut huomiot

Uudistettu arkistolaki sisältää tarpeellisen ohjauksen ja kokonaisuus on ymmärrettävissä yksityiskohtaiset perustelut tarkkaan lukemalla. Tästä herää kuitenkin kysymys, että olisiko vielä jotain tehtävissä sen suhteen, että ymmärrettävyyttä parannettaisiin itse lakitekstissä, jota kuitenkin ensisijaisesti työvälineenä käytetään?

Tiedonhallintaa liittyvää ohjausta on nyt useissa eri laeissa. Pidemmän aikavälin kehityskulkuna olisi hyvä nähdä, että arkistolain ja tiedonhallintalain ohjaus voitaisiin yhdistää samaan lakiin. Näin varmistettaisiin, että ohjaus toimii saumattomasti ilman aukkoja.

Kirkkola Saija
Tampereen kaupunki